

tasavvuf

İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi

Ankara 2001

İslâm'da Günah Kavramı

H. Mehmet SOYSALDI

Doç. Dr., Fırat Ü. İlähiyat Fakültesi

Giriş

Günah kelimesi, Farsça bir kelimedir. Aynı kelimeye Arapça'da çok yakın olan kelime ise cunah kelimesidir ki, "meyletmek, yönelmek" mânâsına gelen bu kelime Kur'ân'daki kullanılışı bakımından hem "darlık, sıkıntı" hem de "günah" anlamında kullanılır.¹ Ancak çoğu kez bu kelime, "sakınca, engel, be's" vb. manalarda kullanılmıştır.² Kur'ân'da günah kavramını ifade eden birçok kelime vardır. Bunlar arasında genel anlamıyla günah yerine kullanılanlar, ism, zenb, vizr, hûb, ma'siye ve cürm kelimeleridir.

Kur'ân-ı Kerim'de günah anlamında kullanılmış olan bu kelimeleri kısa da olsa biraz açıklamak yerinde olur kanaatindeyiz.

İsm: "İşleyene ceza gerektiren, insanı hayır ve sevaptan alıkoyan fiil veya bundan doğan sorumluluk" anlamına gelir.³ Kur'ân'da otuz beş yerde geçen ism kelimesi, genel anlamından başka küfür ve inkân, düşmanlığı, yalan, içki, kumar, faiz gibi günahları nitelemek için de kullanılmıştır. İsm ayrıca dört yerde "kebîr", bir yerde "mübîn" (apaçık), bir yerde de "zâhîr" ve "bâtın" sıfatları ile birlikte zikredilmiştir.⁴

Zenb: Sözlükte "arka, geri, kuyruk" anlamlarına gelen zenebden türetilmiş olup "sonu kötü olan fiil" demektir.⁵ İsm kelimesinin eş anlamlısı olarak kabul edilen zenb "mükellefin gayr-i meşrû işi" olarak tarif edilmiştir.⁶ Kur'ân-ı Kerim'de otuz yedi yerde geçen zenb kelimesi, küfür, şirk, katl, zina gibi günahlar için kullanılmıştır.⁷

1 24 Nur/29.

2 Bkz., 2 Bakara/158; 4 Nisa/23, 24, 101, 102, 128; 8 Enfal/61; 24 Nur/58, 60.

3 er-Râgıb el-İsfehâni, *el-Müfredât*, ESM mad.

4 Bkz., Abdülbâkî, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemül'l-Müfrehes li Elfâzı'l-Kur'ân*, znb md.

5 er-Râgıb, *a.g.e.*, znb mad.

6 Tehânevî, *Keşşâf*, c. I, s. 507.

7 Bkz., Abdülbâkî, M.Fuad, *a.g.e.*, znb md.

İki kelime arasındaki fark ise; ism kelimesini, zenb kelimesinden ayıran başlıca hususiyet şudur; zenb kelimesi, hem kasıtlı, hem de kasıtsız olarak işlenen günahı gösterirken, ism kelimesi, özellikle kasıtlı olarak işlenen günahı gösterir.⁸

Kur'ân'da on âyette geçen "ağırlık" manasındaki vizr kelimesi (çoğulu evzâr), bu âyetlerin çoğunda manevî yük ve sorumluluk ilgisiyle ism yerine kullanılmıştır.⁹ "Kişiyi haktan saptıran fiil veya davranış" anlamındaki cünah da Kur'ân'da geçtiği yirmi beş yerde daha çok insanlar arasındaki münasebetler için kullanılmaktadır.¹⁰ Hûb kelimesi ise Kur'ân-ı Kerim'de yetim malı yiyenler için doğrudan "günah" anlamında yer almaktadır.¹¹ Bu beş kelimedenden özellikle ism, zenb ve vizr hadislerde de çokça geçmektedir.

Günah kavramı dinî bir kavram olup, bütün dinlerde mevcuttur. Dolayısıyla günah, dinî emirlerin yerine getirilmemesi veya yasakların çiğnenmesiyle ortaya çıkan dinî, ahlâkî ve vicdanî açıdan sorumluluk gerektiren bir olgudur: Nasıl beşerî kanun ve kuralların çiğnenmesi suç diye adlandırılıyorsa, dinî alandaki hata ve davranışlar da günah olarak nitelendirilmektedir.¹² Bütün bu anlattıklarımızdan sonra günahı, "*İlâhî emir ve yasaklara aykırı fiil ve davranışlardır*" diye tarif edebiliriz.

Hadis-i şeriflerde ise günah genellikle şu şekilde tarif edilmektedir: Nevvas b. Sem'an (r.a.) bir gün Rasulullah'a, iyilik ve günah nedir, diye sorar. Hz. Peygamber (s.a.v.)'de ona şöyle cevap verir: "*İyilik, ablâkın güzel olmasıdır. Günah ise, kalbini tırmalayıp, insanların da muttâlî olmasından hoşlanmadığın şeylerdir.*"¹³ Başka bir hadiste belirtildiğine göre, Rasulullah (s.a.v.), Vâbisa adlı saha-bîye şöyle der:

"İyilik ve günahıtan sormaya gelmiştin değil mi?", Vâbisa;

"Evet" der. Vâbisa anlatmaya devam eder. Rasulullah parmaklarını birleştirerek, Vâbisanın göğsüne vurarak şöyle der:

"Nefsine danış, kalbine danış ey Vâbisa! İyilik, nefsinin kendisine ısındığı ve kalbinin mutmain olduğu şeydir. Günah ise, nefsini tırmalayan ve göğsünde te-reddüde yol açandır."¹⁴

Bu iki hadisten günahın mahiyeti hakkında şu sonuçları çıkarabiliriz:

- Günah, insanın kalbine rahatsızlık verendir.
- Başkalarının haberdar olması istenmeyen şeydir.

8 Kılıç, Sadık, *Kur'ân'da Günah Kavramı*, Konya 1984, ss.26-27.

9 er-Râğıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, vzr mad.

10 Aynı eser, cnh mad.

11 4 Nisâ/2.

12 Harman, Ö.Faruk, "Günah", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İst. 1996, c. XIV, s. 278.

13 Müslim, Birr, 5; Tirmîzî, Zühd, 52; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned*, c. IV, ss. 182-227; c. V, ss. 251-252-256.

14 Dârimî, *Sünen*, Buyû', s. 2.

ed-Dihlevî ise günahı şu şekilde tarif etmektedir: "Günah, insanın şeytana uyarak yaptığı ve arzusunda fanî olduğu, dünyada ve ahirette cezasını çektiği, bütün mükemmellikleri fesada uğratan, Allah'a itaate ters olan ve Allah ile kul arasındaki perdeyi, engeli kuvvetlendiren her fiildir."¹⁵

A. Günahın Çeşitleri

İslâm'da günah, biri niteliğine göre, diğeri de hakkı çiğnemenin muhatabına göre olmak üzere iki kısımda gruplandırılabilir:

1. Niteliği açısından günahlar; küçük (sağîre) ve büyük (kebîra) olmak üzere ikiye ayrılır. Bu ayırım Kur'ân-ı Kerim'de yer almakla birlikte, küçük ve büyük günahların nelerden ibaret olduğu hakkında fazla bilgi verilmediğini görmekteyiz.¹⁶

Meselâ Nisâ sûresinde Yüce Allah:

*"Size yasak edilen büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi güzel bir yere sokarız."*¹⁷

*"Güzel davrananlar, günahın büyüklerinden ve çirkin işlerden kaçınırlar, yalnız lemem (bazı küçük kusurlar) işleyebilirler. Şüphesiz Rabbinin affı geniştir..."*¹⁸ buyuruyor. İşte Yüce Allah, bizlere bu âyetlerde günahın büyüğü ve küçüğünün olduğunu belirtmektedir. O hâlde büyük ve küçük günah nedir?

a) Büyük Günah: İşleyen kimsenin, Kitab ve sünnette, şiddetle tehdit edildiği her fiil, büyük günahur.¹⁹

Kur'ân-ı Kerim'de günah olan şeyler yasaklanmakla beraber bunlar, belli bir sayı ile sınırlandırılmamıştır. Bir hadis-i şerifte: *"Allah'a ortak koşmak ve ana babaya isyan etmenin"*, günahların en büyüğü olduğunu söyleyen Hz. Peygamber (s.a.v.), ayakta iken oturmuş ve üç defa: *"Yalan sözden sakınınız"* demiştir.²⁰ Diğer bir hadis de şöyledir: *"Şu yedi belâk edici şeyden sakınınız."* Nedir onlar ya Rasulallah, sorusu üzerine Allah'ın Rasulü şöyle buyurur: *"Allah'a ortak koşmak, büyü yapmak, baksız yere Allah'ın yasakladığı cana kıymak, faiz yemek, yetim malı yemek, savaş günü geri dönüp kaçmak, bir şeyden habersiz masum, inanmış kadınlara zina suçu atmak."*²¹

Büyük günahların sayıldığı başka hadisler de vardır. Bu hadislerin amacı, bü-

15 ed-Dihlevî, Şah Veliyyullah, *Hüccetullahi'l-Bâliğa*, Thk: es-Seyyid es-Sâbık, Kahire trs, c. I, s. 121.

16 Bkz., 4 Nisa/31; 18 Kehf/49; 42 Şûrâ/37; 53 Necm/32.

17 4 Nisa/31.

18 53 Necm/32.

20 Kılıç, Sadık, *Kur'ân'da Günah Kavramı*, s. 322.

20 Buhârî, Şehâdât, s. 1291; Müslim, İman, s. 38.

21 Buhârî, Vesâyâ, 23, Hudud, 44; Müslim, İman, 144; Ebû Dâvud, Vesâyâ, 10.

yük günahların sayısını belirtmek değildir. Bu hadislerde, durumun gereğine göre, Allah'ın Resulü toplumu etkileyen büyük günahları saymıştır. Büyük günahlar bunlardan ibarettir, bunlardan başka büyük günah yoktur, diye bir şey söylememiştir. Buna rağmen büyük günah, İbn Mes'ud'a göre dört, Abdullah b. Ömer'e göre yedi, Abdullah b. Amr'a göre dokuz tanedir. Abdullah ibn Abbas, yetmiş yakın büyük günah olduğunu, ancak tövbe ile büyük günah kalmayacağını, ısrar edince de küçük günahın büyük günaha dönüşeceğini, Allah'a isyan olan her şeyin büyük günah olduğunu söylemiştir.²²

b) Küçük Günah: Kur'an'da "lemem"²³ ve "seyyi'e" çoğulu "seyyiât"²⁴ kelimeleriyle ifade edilen küçük günah, İslâm âlimleri tarafından şöyle tarif edilmektedir: Büyük günah tarifi dışında kalan, yani hakkında bir ceza bulunmayan, cehennem ateşi ile de tehdit edilmeyen günahur.²⁵

Herhangi bir sayıyla sınırlandırılmayan küçük günahlar, çeşitli nedenlerle büyük günaha dönüşür. Hz. Peygamber (s.a.v.): "Üzerinde ısrar edildikçe, küçük günah yoktur" buyurmuştur. Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) başka bir hadiste, göze önemsiz görünen günahlardan açıkça sakındırmaktadır: "Ey Aişe! Göze önemsiz gibi görünen günahlardan sakın! Çünkü bu günahlar için, Allah tarafından görevlendirilmiş bir görevli vardır... Çünkü küçük günahlar insanda bir araya gelince onu belâk eder."²⁶

Günahın küçüklüğüne değil, ama kendisine karşı geline Allah'ın azamet ve kibriyasına bakarak, günahlardan sakınmamız lâzımdır. Küçük günahları önemsemek, bunlarda ısrar etmek, insanı büyüklerini yapmaya hazır hâle getiren psikolojik ve ruhî bir değişikliğe uğratar.

2- Muhataba göre günahlar ise; Allah'a karşı, insanlara karşı ve kişinin kendine karşı işlediği günahlar olmak üzere üçe ayrılabilir:

a) Allah'a karşı işlenen günah: Kur'an-ı Kerim'de Allah'a karşı günahı belirlen bir çok âyet vardır. Şirk ve küfür, Allah'a karşı işlenen günahların başında gelir ki, Yüce Allah, kendisine ortak koşanları kesinlikle affetmeyeceğini, kafirleri ise ebedî cehennem azabına atacağını belirtmektedir. İnsanın Allah'ın kendisine vermiş olduğu nimetlere şükretmeyip, nankörlük etmesi de bu tür günahlardandır.

b) İnsanlara karşı işlenen günah: Bu tür günahlar genellikle kul hakkı ile ilgili günahlardır. Kur'an-ı Kerim'de, insanlara karşı işlenen günahlar, Allah'a kar-

22 İbn Kesir, *Tefsir*, c. I, s. 486; Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İst. 1989, c. II, s. 268.

23 53 Necm/32.

24 3 Âl-i İmran/193.

25 el-Mekki, Ebû Tâlib Muhammed b. Ali b. Atıyye el-Hârisî, *Kutub-ı Kütüb fi Muameleti'l-Mahbûh*, 1961, c. II, s. 303.

26 İbn Mâce, Zühed, 29; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. I, s. 402; c. V, s. 331; c. VI, ss. 70-151.

şı işlenen günahlardan daha çeşitli olup, bu tür günahlar kendisine haksızlık yapılanın rızası olmadıkça Allah tarafından kesinlikle bağışlanmaz.²⁷

Kur'ân-ı Kerim'de insanlarla ilgili günahlara oldukça fazla yer verilmiştir. Bu günahların çirkinlikleri çeşitli örneklerle bize anlatılmakta ve insanların bu tür günahlardan sakınmaları sağlanmaktadır.²⁸ İnsanlara karşı işlenen günahlara, kasten adam öldürme, hırsızlık, iftira, insanlarla alay etme ve gıybet gibi günahları örnek verebiliriz.

İslâm'a göre, bir insanın hakkını çiğnemek ve toplumun selâmetini ihlâl etmek sûretiyle işlenen kul hakkı ile ilgili günahların vebali -küfür ve inkâr dışında- Allah'a karşı işlenen günahlardan daha ağırdır.

c) *İnsanın kendisine karşı işlediği günah*: Günahların kötü akıbeti bizzat yapanları ve buna sebep olanları ilgilendirdiğinden, neticede insanlar günahları bizzatîhi kendilerine karşı işlemiş olurlar. Dolayısıyla Kur'ân'da insanın günah işlemek sûretiyle kendi nefsinin tehlikeye atmaması istenmektedir.²⁹

Kişinin kendi nefsinin karşı günah işlemesi, selim fitratını bozması demek olup, Kur'ân-ı Kerim'de "kendine zulmetme" tabiriyle ifade edilmiştir.³⁰

Kur'ân insana çok değer vermektedir. Allah insanı en güzel sûrette yarattığını bildirmekte³¹ ve insana gücü yetmeyeceği yükün yüklenmediğini ifade etmektedir.³² İnsan, gücü yetmeyeceği şeylerden sorumlu tutulmamaktadır.

İnsan kendi ruhî ve maddî varlığı üzerinde, sosyal çevrede de olduğu gibi, istediği biçimde davranamaz, böyle bir tasarruf hakkına da sahip değildir. Hz. Peygamberin sünneti bize şu mesajı iletmektedir: "Üzerinde Rabbinin de bakışı vardır, nefsinin de bakışı vardır, ailenin de... buna göre her hak sahibine bakını ver."³³ Hz. Peygamber, bir çok vesileyle bu duruma değinerek, insanın nefsinin zulmedercesine çok uzun süre uykusuz kalması ve devamlı oruç tutması gibi aşırı amelleri kınamış, bu gibi davranışlardan vazgeçilmesini istemiş veya yasaklamıştır. Bu hususta şöyle bir olay anlatılır:

Sahâbîlerden bir grup Peygamber Efendimiz'in zevcelerine gelir ve Peygamberimiz'in nasıl ibadet ettiğini sorarlar. Aldıkları cevap üzerine, kendi amellerini azımsayarak;

"Geçmiş ve gelecek günahları affedilmiş olan Peygamber (s.a.v.) böyle ibadet ederken bizler ne hâldeyiz" derler. İçlerinden biri;

-Bundan sonra ben, geceleri uyumayıp, devamlı namaz kılacağım, der.

27 Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kûtû'l-Kulûb*, c. II, s. 309.

28 Bkz., 49 Hucurât/12.

29 2 Bakara/195.

30 Bkz., 2 Bakara/57; 3 Âl-i İmran/117, 135; 9 Tevbe/70; 29 Ankebût/40.

31 Bkz., 95 Tin/4.

32 2 Bakara/286.

33 Buhârî, Edeb, 84-86.

Öbürü;

-Ben de sürekli oruç tutacağım, der.

Ötekisi de;

-Ben de kadınlardan (hanımlarımdan) ayrılaacağım ve asla evlenmeyeceğim der. Böylece sözleşirler. Bunların durumu Hz. Peygamber'e ulaşınca; bu kişileri çağırır ve onlara:

-Şöyle şöyle konuşanlar sizler misiniz? Allah'a yemin ederim ki, ben Allah'dan sizden daha çok korkarım, daha çok sakınırım. Fakat ben bazen oruç tutarım, bazen iftar ederim. Namaz kılarım, uyku da uyurum. Kadınlarla da evlenirim. Kim benim sünnetimi terkederse, o benden değildir." diyerek onları ikaz etmiştir.³⁴

Hz. Peygamber'in hadislerinde ifade edildiği gibi, nefsimizin meşru haklarını kabul etmemek, ona yöneltilmiş bir suçtur ve cezası uhrevî âlemde görülecektir. Meşru olmaksızın, canımıza, ruhi ve bedenî varlığımıza yönelteceğimiz her hangi bir suç ahirette misliyle cezalandırılacaktır. Her kim, dünyada nefsinin her hangi bir şeyle öldürürse (intihar ederse), kıyamet gününde de o şeyle azap olunur.³⁵

B. İnsanı Günaha Sevkeden Faktörler

İnsanı günaha sevkeden faktörleri, dahili, yani insanın yapısında bulunan meyil ve arzularla, onu dışarıdan etkileyen harici âmiller olmak üzere iki grupta ele almak mümkündür:

a) Dahili Faktörler:

Nefis: İslâmiyete göre insan yapısında bulunan kötülüklerin kaynağı nefistir. Çünkü nefis, "*alabildiğine kötülüğü emreden*"³⁶ ve kişiyi günaha yöneltmek için fısıltılar hâlinde sürekli telkinde bulunan³⁷ bir güçtür. İşte bu tür nefse, nefs-i emmâre denir ki, insan varlığının en aşağı tabakası olup, bütün kötü huyların ve çirkin hareketlerin merkezidir.³⁸ O, insanı daima kötülüğe sürükler. Kulağa vesvese verir,³⁹ isteklere ve kötü arzulara meyleder, insanın onu yenmesi,⁴⁰ sabırlı olması,⁴¹ ve açgözlülüğünden korunması⁴² lâzımdır. Günaha temayülün ve dünya-

34 Bkz., Buhârî, Nikah, 1; Müslim, Nikah, 5; Miras, Kamil, *Sabibi Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sahih Tercümesi*, İst. 1947, c. II, s. 289; Nasif, *et-Tac*, c. II, s. 278.

35 Müslim, İman, 176.

36 12 Yusuf/53.

37 50 Kaf/16; 53 Necm/23.

38 Ateş, Süleyman, *İslâm Tasavvufu*, İst. 1981, s. 89.

39 50 Kaf/16.

40 79 Naziât/40.

41 18 Kehf/28.

42 59 Haşr/9.

ya ait isteklerin odak noktası olarak karşımıza çıkan nefis-i emmâre, heva ve hevesin kaynağıdır.⁴³ Hz. Peygamber tarafından, kendisine karşı yapılacak cihad, cihadların en büyüğü olarak isimlendirilen⁴⁴ nefis, işte bu nefistir. Kur'ân-ı Kerim'de nefisini tezkiye edenin veya nefisini Allah'ın tezkiye ettiği kişinin felâha ulaşacağı bildirilmiştir.⁴⁵ Bu gayeye binaen, nefsi arındırma yolları ve merhaleleri, özellikle tasavvuf erbabı tarafından sıkça işlenmiş, bu konu üzerinde çok fazla durulmuştur.⁴⁶ Tamamen ahlâkı güzelleştirip, kötü huyları ve hasletleri yok etmeye yönelik irşad ve talimler, nefsi meşru haklarından da mahrum bırakmamalıdır. Çünkü Hz. Peygamber bir hadislerinde; "Üzerinde Rabbinin de hakkı vardır, nefsinin de. Öyleyse her hak sahibine hakkını ver."⁴⁷ buyurmuştur. Hadiste bahsedilen haklar; yemek, içmek, cinsi münasebet vb. tabii ihtiyaçlardır. Bunlara engel olmak, Allah tarafından taşkınlık olarak tanımlanmıştır:

"Ey İnananlar! Allah'ın size belâl ettiği temiz şeyleri haram kılmayın, bududu da aşmayın, doğrusu Allah aşırı gidenleri sevmez."⁴⁸ Bu âyet, bazı sahabilerin bir takım meşru nimetleri nefislerine haram kılma kararları münasebetiyle inmiştir.⁴⁹

Kur'ân-ı Kerim, bu menfî temayüllü nefse karşı, kendini kınayan nefse, "levvâme" ve rızâ-i Hak'ta huzur bulan nefse de "mutmainne" demektedir. Kur'ân, bizlere, dizginlenmiş ve eğitilmiş, iyilik yapmayı kabullenmiş nefislere ulaşmayı önermektedir.⁵⁰

b) Haricî Faktörler:

1. *Dünya Hayatı*: İnsanı günaha sevkeden bir başka faktör de ölümsüz bir dünya hayatı içgüdüğü ve ahireti düşünmeme tavrıdır.⁵¹ Kendini bu psikolojiye kaptıran insan, hayat sadece bu dünyadan ibaretmiş gibi pervasızca hareket etme arzusuna kapılır ve hayvanî istekleri tatmin etme duygusunun baskısıyla günaha kolayca kayabilir. İşte insanı günaha götüren haricî sebeplerden biri dünya hayatının cazibesi, kötü örneklerin çevremizde bol miktarda bulunmasıdır.

2. *Şeytanın Mevcudiyeti*: İnsanı günaha götüren haricî sebepler içerisinde, insanın manevî yücelişine karşı mücadele etmeye ahdetmiş olan şeytanın tahrikleri de önemli bir yer tutar.⁵² Aldatıcı vaatlerine kulak verdiğimizde ve onun is-

43 53 Necm/23.

44 el-Aclûnî, İsmail Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ*, Beyrut 1351, c. I, s. 424.

45 91 Şems/9.

46 et-Tirmizî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali el- Hâkim, *Kitabu'r-Riyâda ve Edebü'n-Nefs*, Mısır 1947, s.42 vd; Gazzâlî, *İhyâ*, c. III, ss. 48-79.

47 Buhârî, Adâb, 84-86.

48 5 Mâide/87.

49 el-Vahidî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed, *Esbabu'n-Nizul*, Beyrut 1978, ss. 137-138.

50 75 Kıyâme/2; 89 Fecr/27-28.

51 2 Bakara/95-96.

52 Bebek, Adil, "Günah mad", *TDV İslâm Ans.*, İst. 1996, c. XIV, s. 283.

teklerine uyduğumuzda bizi cehenneme sürükleyen şeytan, insan ile Allah arasındaki ilişkilerde daima insanın önüne engel koymaktadır. Bu sebeptendir ki, şeytan, Kur'ân-ı Kerim'de nefisten daha çok zikredilmiş, hatta ondan daha fazla sakındırılmıştır. Şeytana karşı yapılan sakındırma başka hiçbir şey için söz konusu değildir. Çünkü nefsin kötülükleri ve bozgunculuğu hep şeytanın vesvesesinden kaynaklanmaktadır.⁵³ Uyuyan kötü düşünceler hep onun tarafından dürtülür. Günaha düşmede kötü telkinleriyle baş yeri işgal eden şeytan çoğunlukla nefsin arzularını vasıta ederek insan aklına girer ve onu günaha davet eder. İşte o anda insan Rabbinin anar da, O'na karşı bir huşu' duyarsa, aklı nurlanır, bu nur sonra kalbe girer ve günaha davet eden şeytanı yener.⁵⁴

C. İslâm'da Günahlara Karşılık Verilen Cezalar

İslâm'da günah işlemekten doğan ceza şahsî olup, kişi kendi yaptığından sorumludur. Hiçbir kimse başkasının cezasını üstüne alamadığı gibi atalarının işlediği günahtan dolayı da sorumlu tutulmaz. Ancak gayr-i meşrû bir fiil ve harekette bulunanlar, bununla yetinmeyerek başkalarını da etkilemiş ve kötü bir çıkar açmışlarsa aynı davranışta bulunan herkesin günahından onlarla birlikte sorumlu olurlar. Çünkü o kötülüğün yapılmasına sebep olmuşlardır. Kur'ân-ı Kerim'de, Hz. Muhammed (s.a.v.)'e indirilen vahyin "öncekilerin masallarından ibaret" olduğunu söyleyenlerin saptırdıkları grupların günahlarından da sorumlu tutulacakları,⁵⁵ ayrıca güç ve imkân sahibi olanların saptırdıkları zayıf karakterli kimselerle birlikte azaba maruz bırakılacakları ifade edilmektedir.⁵⁶ Hz. Peygamber de iyi veya kötü bir çıkar açanların, onunla amel eden herkesin sevabı veya günahının bir misliyle mukabele göreceklerini belirtmiştir.⁵⁷ İslâm'a göre, Hristiyanların inandıkları gibi Hz. Âdem'den insanlara miras kalan aslî bir günah mevcut değildir. Çünkü Allah, Âdem'in işlediği günahı onun tövbesi üzerine affetmiştir.⁵⁸ İnsanlar dünyaya hem hayır, hem de günah işlemeye elverişli bir yetenekle, fakat günahsız olarak gelirler.⁵⁹

İslâm'da günahlara karşılık verilen cezalar dünyevî ve uhrevî olmak üzere ikiye ayrılır. Allah'a itaatsizlikte direnip O'nu inkâr eden, her türlü ilâhî uyarı ve yol göstericiliği reddeden, doğru yolu bulmaları imkânsız hâle geldiği gibi diğer insanların ıslahına da engel olan toplulukların dünyada helâk edilmek suretiyle

53 Kılıç, Sadık, *Kur'ân'da Günah Kavramı*, s. 277.

54 ed-Dihlevî, *Hüccetullahi'l-Bâtîğa*, c. II, s. 237.

55 16 Nahl/24-25.

56 34 Sebe'/31-33.

57 Buhârî, İ'tisâm, 15; Müslim, İlim, 15-16, Zekat, 69; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. IV, ss. 357-359-360-361.

58 Bkz., 2 Bakara/37.

59 Bebek, Adil, "Günah mad", c. XIV, s. 283.

cezalandırıldığı, ahirette ise ebedî azaba maruz bırakılacağı muhtelif âyetlerde belirtilmiştir. Müslüman fertlerin, hukuk kurallarını ve toplum düzenini ihlâl edecek şekilde işledikleri günahlara had, kısas ve ta'zîr gibi dünyevî cezaları uygulama mecburiyeti getirilmiştir. Bununla birlikte günahkâr mümin için en büyük ceza, Abdullah b. Mes'ud'un da söylediği gibi onun yaşadığı dinî suçluluk psikolojisi'dir.⁶⁰ Uhrevî ceza ise, ebedî mutluluğun simgesi olan cennet nimetlerinden mahrum olmak ve cehennem azabına maruz kalmaktır. Öte yandan günahkâr mü'mine dünyada uygulanan cezanın keffâret hükmünde olup uhrevî cezayı düşüreceği genellikle kabul edilmiştir.⁶¹ İslâm âlimlerinin bir kısmı, hadlerle ilgili bazı âyetlere⁶² dayanarak, uhrevî cezadan kurtulmak için, ayrıca tövbe etmeyi şart koşarlar.

D. Gunahtan Kurtulma Yolları

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisi şeriflerinde: *"Bütün Âdemoğulları günahkârdır, günahkârların en hayırlıları ise tövbe edenlerdir."*⁶³ buyurmaktadır. Başka bir hadis-i şerifte ise Peygamber Efendimiz: *"Eğer siz günah işlemeseydiniz, Allah sizi helâk eder ve yerinize, günah işleyip, peşinden tövbe eden kullar yaratırdı."*⁶⁴ buyurmuştur.

Bu zikrettiğimiz hadislerden de anlaşıldığı üzere insan, günah ve sevap işleme özelliğinde yaratılmış bir varlıktır. Günah işlemek, insanı meleklerden ayıran bir özelliktir. Bilindiği gibi melekler nurdan yaratılmış olup, Allah'a asla karşı gelmeyen, günah işlemeyen varlıklardır.

İslâm fıtrat dinidir. İslâm'da insanın günah işleyebileceği kabul edilmiş ve bundan korunma ve kurtulma yolları insana öğretilmiştir. İşte yapılan kötülükten, işlenen günah ve kabahatten kurtulma yolu tövbedir. Tövbe ile insan, yapmış olduğu günah ve kusurlardan kurtulur. Ve o günah ve hataları hiç yapmamış gibi tertemiz olur. Nitekim bu hususta Peygamber Efendimiz: *"Gunahtan tam dönen ve tövbe eden, o günahı hiç işlememiş gibidir"*⁶⁵ buyurur.

Yüce Allah kullarını tövbeye çağırmakta ve şöyle buyurmaktadır:

*"Ey iman edenler! Hepiniz Allah'a tövbe ediniz ki, felâh bulasınız."*⁶⁶ Başka bir âyette ise Yüce Allah, Peygamberine şöyle buyurur:

"De ki: "Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım, Allah'ın rahmetinden

60 Tirmizi, Sıfâtü'l-Kıyâme, 49.

61 Bkz., Buhârî, Hudud, 8; Tirmizî, Hudud, 12, İman, 11.

62 Bkz., 24 Nur/4-5; 25 Furkân/68-71.

63 İbn Mâce, Zühd, 30.

64 Müslim, Tövbe, 9,10,11.

65 İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi (Kütüb-i Sıtte)*, 1st. trs, c. III, s. 394; c. XVII, s. 628.

66 24 Nur/31.

*umut kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlar. Çünkü O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.*⁶⁷

Bu âyette Yüce Allah, Peygamberine, günahkâr kullara, Allah'ın rahmetinden umut kesmemelerini söylemesini emrediyor. Çünkü çok bağışlayan, çok acıyan Allah, dilerse bütün günahları bağışlar. Bundan dolayı kullar, Allah'ın azabı gelmezden önce Allah'a yönelmeli, O'na teslim olmalı, şirki ve bütün günahları bırakmalıdırlar.

Bir rivâyete göre, çok günah işlemiş olan bazı müşrikler, Müslüman oldukları takdirde günahlarının affedilip edilmeyeceğini Hz. Peygamber'e sormuşlar ve bu âyet inmiştir.⁶⁸ Bu âyet, bütün insanları tövbeye ve İslâm'a yöneltmekte, Müslüman oldukları takdirde Allah'ın, onların bütün günahlarını affedeceğini bildirmekte, günahkârlara umut kapılarını ardına kadar açmaktadır.

Kullar ne kadar günah işlemiş olurlarsa olsunlar, umutsuzluğa kapılmadan Allah'a yönelip tövbe ederlerse Allah onları affeder. Bu âyetlerin yanı sıra, kulları umutsuzluktan kurtarıp tövbeye yönelten çok sayıda hadis vardır.

Sonuç

Dinî kavramlardan biri olan günah, bütün dinlerde mevcut olan bir kavramdır. Dolayısıyla günah, dinî emirlerin yerine getirilmemesi veya yasakların çiğnenmesiyle ortaya çıkan dinî, ahlâkî ve vicdanî açıdan sorumluluk gerektiren bir olgudur. Nasıl beşerî kanun ve kuralların çiğnenmesi suç diye adlandırılıyorsa, dinî alandaki hata ve davranışlar da günah olarak nitelendirilmektedir.

Kısaca günahı, "İlâhî emir ve yasaklara aykırı fiil ve davranışlardır" şeklinde tarif edebiliriz.

İslâm'da günah, biri niteliğine göre, diğeri de hakkı çiğnenen niuhatabına göre olmak üzere iki kısımda gruplandırılabilir.

İnsanı günaha sevkeden faktörleri ise, dahlî, yani insanın yapısında bulunan meyil ve arzular ve onu dışarıdan etkileyen hâricî âmiller olmak üzere iki grupta ele almak mümkündür. Dahilî faktör, nefis; hâricî faktörler ise, dünya sevgisinden dolayı ahireti düşünmemek ve şeytanın vesveselerine uymaktır.

İslâm'da günah işlemekten doğan ceza şahsî olup, kişi kendi yaptığından sorumludur. Hiçbir kimse başkasının cezasını üstüne alamadığı gibi atalarının işlediği günahı da sorumlu tutulmaz. Ancak kişi, başkasının bir günah işlemesine sebep olmuşsa, bundan dolayı sorumludur. Çünkü Allah'ın yasakladığı bir kötülüğün yapılmasına sebep olmuştur.

67 39 Zümer/53.

68 Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi li Ahkâmî'l-Kur'ân*, Kahire 1959, c. XV, s. 268; İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ânî'l-Azim*, c. IV, s. 59.

İslâm'a göre, Hristiyanların inandıkları gibi Hz. Âdem'den insanlara miras kalan aslî bir günah mevcut değildir. Çünkü Allah, Âdem'in işlediği günahı onun tövbesi üzerine affetmiştir.

İslâm'da günahlara karşı verilen cezalar dünyevî ve uhrevî olmak üzere ikiye ayrılır.

İslâm'da işlenen gûnahtan kurtulma yolu, o işlenen gûnahtan dolayı pişman olup, Allah'a tövbe etmektir. İnsan tövbe ile, yapmış olduğu günah ve kusurdan kurtulur ve o günahı ve hataları hiç yapmamış gibi tertemiz olur.

Kur'ân'da Yüce Allah, daima kullarını tövbeye çağırmaktadır. Peygamberine de, günahkâr kullara, Allah'ın rahmetinden umut kesmemelerini söylemesini emretmektedir. Çünkü Allah, çok bağışlayan ve çok acıyandır. Dilerse bütün günahları bağışlayabilir. Bundan dolayı kullar, Allah'ın azabı gelmeden önce Allah'a yönelmeli, O'na teslim olmalı ve bütün günahlardan dolayı tövbe etmelidirler.

BİBLİYOGRAFYA

ABDULBÂKÎ, Muhammed Fuâd, *el-Mu'cemü'l-Müfeybres li Elfâzı'l-Kur'ânı'l-Kerim*, Beyrut trs.

el-ACLÛNÎ, İsmail Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ*, Beyrut 1351.

AHMED İBN HANBEL, *el-Müsned*, İstanbul 1981.

ATEŞ, Süleyman, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul 1989.

—————, *Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meali*, İstanbul trs.

—————, *İslâm Tasavvufu*, İstanbul 1981.

BEBEK, Adil, "Günah" mad., *TDV İslâm Ans*, İstanbul 1996.

BUHARÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, *el-Câmi'u's-Sahib*, İstanbul 1981.

DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah, *Sünenü'd-Dârimî*, trs.

ed-DİHLEVÎ, Şâh Veliyyullah, *Hüccetullabi'l-Bâliğa*, Thk: es-Seyyid es-Sâbık, Kahire trs.

el-MEKKÎ, Ebû Tâlib Muhammed b. Ali b. Atıyye el-Hârisî, *Kütü'l-Kulûb fî Muameleti'l-Mahbûb*, Beyrut 1961.

EBÛ DÂVUD, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Sünen*, Mısır 1951.

HARMAN, Ö. Faruk, "Günah", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1996.

CANAN, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi* (Kütüb-i Sıtte), İstanbul trs.

İBN KEŞİR, İmâdü'd-Din Ebu'l-Fidâ İsmâil, *Tefsiru'l-Kur'ânı'l-Azim*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrût 1984.

el-İSFEHÂNÎ, er-Râğıb, Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, Matbaatü'l-Fenniyye, Mısır 1970.

KILIÇ, Sadık, *Kur'ân'da Günah Kavramı*, Konya 1984.

KURTUBÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi li Ahkâmı'l-Kur'ân*, Kahire 1959

MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî, *es-Sahib*, Tah: M. Fuad Ab-

dulbakî, İstanbul 1981.

et-TİRMİZÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali el-Hâkim, *Kitabu'r-Riyâda ve Edebü'n-Nefs*, Mısır 1947.

et-TİRMİZÎ, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ b. Sevre, *es-Sünen*, İst. 1981.

el-VÂHİDÎ, Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed, *Esbabu'n-Nüzul*, Beyrut 1978.